

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Словник-довідник

для студентів напряму підготовки «Міжнародний бізнес»

Харків – 2017

УДК [339.22: 338.22]: 330.131.7 (03)

ББК 65.5я2

Р 49

Рецензенти:

Г. П. Пасемко – доктор наук з державного управління, професор кафедри економічної теорії, завідувач кафедри економічної теорії Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва;

Т. І. Олійник – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 3 від 17.03.2017 р.)*

**Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі : словник-довідник для студентів
Р 49** напряму підготовки «Міжнародний бізнес» / уклад. І. О. Дерід. – Х. : ФОП
Бровін О.В., 2017. – 28 с.

Словник-довідник з дисципліни «Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі» містить приблизно 100 понять, термінів і словосполучень із тлумаченнями. Призначається для студентів напряму підготовки (спеціалізації) «Міжнародний бізнес».

УДК [339.22: 338.22]: 330.131.7 (03)

ББК 65.5я2

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2017
© Дерід І. О., уклад., 2017

Аутсорсинг – передача непрофільних для компанії функцій іншим організаціям. Часто дозволяє не тільки знизити ризики, але і підвищити ефективність діяльності, зменшити витрати, пов'язані із самостійною реалізацією таких функцій. Наприклад, рекламне агентство передає свій технічний ризик типографії та самостійно не займається друкарською справою, а лише розробляє рекламний проект.

Аутсорсинг персоналу (HR-аутсорсинг) – передача компанією виконання необхідних їй функцій щодо кадрового управління іншій компанії (планування потреб компанії в персоналі і витрат на його утримання; розробка оптимальних принципів HR-політики; організація пошуку та підбору необхідного персоналу; вибір оптимальних каналів поширення інформації про вакансії; безпосередньо проведення процедури відбору кандидатів (співбесіди і тестування); організація адаптації співробітника; дослідження задоволеності (в т. ч. розробка та впровадження мотиваційних схем, забезпечення реалізації плану навчання індивідуального та/або в цілому по компанії); організація оціночних і атестаційних заходів; скорочення персоналу).

Аутстафінг персоналу – виведення персоналу зі штату компанії-замовника і оформлення його у штат компанії-провайдера, при цьому співробітники продовжують працювати на колишньому місці та виконувати свої колишні обов'язки, але обов'язки роботодавця відносно них виконує вже компанія-провайдер. Застосовується найчастіше, якщо потрібно скоротити офіційний штат, не втрачаючи працівників. Основними недоліками аутстафінгу можна назвати те, що компанія-замовник стає повністю залежною від компанії-виконавця, а також той факт, що законодавство України про працю (зокрема,

КЗпП України) не передбачає таку форму трудових правовідносин, як аутстафінг.

В

Величина ризику – показник, який об'єднує ймовірність виникнення ризику та його наслідки. Величина ризику розраховується шляхом множення оцінки ймовірності виникнення ризику на оцінку відповідних наслідків.

Втрата внаслідок реалізації ризику – ненавмисне скорочення вартості в результаті реалізації небезпеки.

Г

Гарантія (кредитна гарантія) – спосіб реалізації стратегії передачі ризику, що полягає у зобов'язанні кредитно-фінансової організації перед іншою організацією, фірмою або банком виплати замість клієнта обумовлену суму на першу вимогу (умови цієї вимоги оговорюються в угоді). Комісія за видачу банківської гарантії більшою мірою залежить від величини гарантійної суми (як правило, вона становить від 2 % до 10 % від неї). Наприклад, банківська гарантія діє у випадку неплатоспроможності туроператора (турагенства), мати таку гарантію зазначені суб'єкти туристичного бізнесу повинні відповідно до закону.

Гравець – суб'єкт ризику, учасник ринку, який іде на ризик в умовах свідомо малої ймовірності виграшу через психофізичні особливості характеру. Сумарним підсумковим результатом низки здійснених гравцем за певний період актів купівлі-продажу та інших ринкових дій зазвичай є збиток.

Д

Дерево рішень – це графічний інструмент для аналізу проектних ситуацій, які перебувають під впливом ризику. Дерево рішень описує розглянуту ситуацію з урахуванням кожної з наявних можливостей вибору і можливого сценарію.

Джерело події ризику – це подія, що ініціює досліджувану подію (пожежа – подія ризику, джерело події ризику (пожежі) – несправна проводка).

Диверсифікація – це процес розподілу коштів (або видів діяльності) між різними об'єктами вкладення (або напрямками), які безпосередньо не пов'язані між собою, з метою знизити ступінь ризику і втрати доходів. Виділяють 4 види диверсифікації: диверсифікацію видів діяльності, ринків збуту, постачальників та інвестицій. Так званий принцип «не носити усі яйця в одному кошику». (Див. «прийняття ризику»)

Е

Експериментальна ймовірність – розраховується за формулою

$$P^*(A) = \frac{m_1}{n_1}$$
, де P – ймовірність, A – подія, m_1 число появи події A у серії із n_1 дослідів. Розраховується як частка або у відсотках (результат множимо на 100 %).

Екстралегальний політичний ризик – означає будь-яку подію, джерело якої знаходиться поза існуючими легітимними структурами країни: тероризм, саботаж, військовий переворот, революція.

З

Зниження ризику – стратегія реагування на ризик, що передбачає зусилля, спрямовані на зниження ймовірності та / або наслідків ризику до прийнятних меж. Зазвичай відбувається шляхом диверсифікації, лімітування.

І

Ідентифікація ризиків – процес визначення ризиків, здатних вплинути на проект, і документування їх характеристик.

Інвестор – суб'єкт ризику, який вкладає в чужу справу, впливати на управління якою він не може або не хоче, свій або позиковий капітал на тривалий термін, керуючись оцінкою таких параметрів справи, як прогнозовані витрати, дохід, ліквідність, безпека. Інвестор найчастіше не претендує на участь в управлінні справою, оскільки він є лише кредитором або володіє малим пакетом звичайних акції чи привілейованими акціями. (Див. «стратегічний інвестор»)

Інвестиційний ризик – можливість недоотримати запланований прибуток під час реалізації інвестиційного проекту, об'єктом ризику в такому випадку будуть майнові інтереси інвестора. Інакше кажучи, інвестиційний ризик – це можливість відхилення фактичного інвестиційного доходу від очікуваного.

Й

Ймовірність виникнення ризику – ймовірність того, що подія ризику настане, ступінь (відносна міра, кількісна оцінка) можливості настання деякої події. Всі ризики мають ймовірність більше нуля і менше 100 % (або 1). Ризик з імовірністю 0 не може статися і не вважається ризиком. Ризик з

імовірністю 100 % також не є ризиком, оскільки це достовірна подія, яка повинна бути передбачена планом проекту.

К

Кадровий ризик – це ефект вірогідності настання невизначеної події, що пов’язана із власним персоналом компанії та може призвести до негативних або позитивних впливів на цілі організації. Кадрові ризики можуть виникати на будь-яких етапах управління кадрами: під час найму кадрів (невідповідність фактичної та запланованої кількості співробітників, невідповідність кваліфікації найманих працівників посадовим вимогам, проблеми в адаптації нових співробітників, неадекватний опис посадових зобов’язань); у процесі експлуатації кадрів (нераціональне використання робочого часу, низька продуктивність праці, помилки персоналу, навмисне псування майна співробітником, невиконання посадових обов’язків, низька мотивація персоналу, нездатність сприймати нововведення, шахрайство, зловживання, дискримінація та конфлікти, в тому числі за національною ознакою, ризик експатріації); в процесі звільнення персоналу (висока текучість кадрів, наявність латентної текучості кадрів, втрата конфіденційної інформації, погіршення психологічної ситуації в колективі, судові тяжби зі звільненим персоналом).

Карта політичних ризиків – метод оцінки політичних ризиків, що полягає в оцінюванні політичного (інколи не тільки політичного, а взагалі становища країни – умови для бізнесу, інфраструктура, політична ситуація тощо) становища у різних країнах світу. Оцінку здійснюють експерти на основі обраних критеріїв із присудженням їм певної ваги. Низький ступінь ризику за певним критерієм дає велику кількість балів, високий рівень ризику – малу кількість балів. У результаті країни ранжуються за кількістю отриманих балів. Країни з великою кількістю балів – політично стабільні, з низьким країновим ризиком, країни із малою кількістю балів – країни із високим

ступенем ризику, нестабільні. На основі рейтингів і балів країни на карті політичних ризиків забарвлюються у різні кольори: як правило, червоний колір – високий країновий ризик, зелений – найнижчий ризик. Між червоним та зеленим – кольори від помаранчевого до жовтого, що відповідають проміжним рівням ризику.

Картки Кроуфорда – метод ідентифікації ризиків. Збирається група з 7–10 експертів. Ведучий ставить групі 10 питань, на кожне з яких учасник письмово, на окремому аркуші паперу повинен дати відповіді. Питання весь час те ж саме: «Який ризик Ви вважаєте найсуттєвішим для проекту?». Повторювати відповідь кілька разів не можна. В результаті ведучій отримає набір карток із зазначенням різних ризиків, їх ранжують і знов дають список експертам для коментарів.

Карго – вид транспортного страхування, який полягає у страхуванні вантажу від ризиків втрати, псування під час перевезення. Об'єктом даного виду страхування є майнові інтереси особи, на користь якої був укладений договір страхування; страховий випадок настає в момент ушкодження, знищення, зникнення вантажів, втрати ними своїх якісних властивостей. Таке страхування здійснюється з ініціативи власника вантажу.

Каско – вид транспортного страхування, який полягає у страхуванні транспортних засобів, не передбачає страхування вантажу (див. «*карго*») та страхування відповідальності перед третіми особами (див. «*страхування відповідальності перевізника*»).

КАФ (з англ. «cost and freight») – угода в міжнародній торгівлі, за якою продавець повинен укласти за свій рахунок договір морського перевезення до місця призначення, зазначеного в контракті, і доставити вантаж на борт

судна. Обов'язок страхування лежить на покупцеві. (Див. «СІФ», «ФОВ», «ФАС»).

Комерційний транспортний ризик – ризик, який виражається в можливості зриву поставок, недоотримання продукції, збільшення транспортних витрат, порушення термінів поставки, що може призвести до невиконання фінансових зобов'язань, втрати частки доходу (прибутку).

Критерії Хофстеде – 6 культурних вимірів або характерних особливостей культури, які впливають на економіку та на специфіку ведення бізнесу. Визначив ці особливості у 70-х роках ХХ століття нідерландський соціолог Герт Хофстеде. До зазначених критеріїв належать індекс дистанції влади, індивідуалізм, маскулінізм, уникнення невизначеності, орієнтація на майбутнє (довгострокова, короткострокова), потурання бажанням.

Культурний ризик – це ефект ймовірності настання події ризику, пов'язаної з культурними відмінностями економічних суб'єктів.

Культурний конфлікт зацікавлених сторін – вид культурного ризику, в основі якого той факт, що культурні відмінності ускладнюють угоди, виникає мовний і контекстний бар'єр, виникає ризик двозначності, а стереотипи про інші культури заважають діалогу.

Критичний ризик – реалізація такого ризику характеризується можливими втратами розрахункового прибутку на рівні 50–70 %.

Л

Легально-урядовий ризик – політичний ризик, що є прямим продуктом поточного політичного процесу і включає зміни в законодавстві діючим урядом або такі події, як демократичні вибори, які призводять до нового

уряду і змін у законодавстві, які стосуються торгівлі, праці, спільних підприємств, грошової політики.

Лізинг персоналу – це підбір і надання тимчасового персоналу відповідно до запитів замовника. При лізингу персоналу працівників офіційно оформлюють у штат компанії-лізингодавця, а працюють вони за завданням і на території компанії-лізингоодержувача. По суті, роботодавець орендує працівників на деякий час.

Лімітування – метод зниження ризику, передбачає створення системи обмежень, дотримання яких буде зменшувати ступінь ризику. Обмеження можуть бути щодо термінів проекту, щодо сум витрат, продажу товарів у кредит, сум вкладення капіталу і т. п.

М

Макроекономічні причини туристських ризиків – макроекономічні явища, що здатні спричинити події ризику в туристичній сфері: інфляція (знецінює запаси грошей, призводить до зниження попиту на туристичні послуги), зміни валютних курсів, економічна криза.

Матриця ймовірностей та наслідків – інструмент кількісного аналізу ризиків, що дозволяє визначати ранг ризику. Лівий стовбець матриці містить значення оцінки ймовірності (вірогідності) виникнення ризику (від вищого показника до нижчого), у верхньому рядку розташована шкала зі значеннями оцінки можливих наслідків (зліва направо – від менших наслідків до більших). Клітинки таблиці заповнюються результатами перемноження значень цих шкал – величинами ризиків. Кожному ризику відповідає певна вірогідність і певний розмір наслідків – його величина потрапить до відповідної клітинки. У верхньому правому кутку буде найімовірніший ризик

із найбільшими наслідками, у нижньому лівому кутку – найменш вірогідний ризик із незначними наслідками. Відповідно до розміщення клітинок ризику можна буде поділити на малі (білі клітинки), середні (світло-сірі клітинки), великі (темно-сірі клітинки).

Вірогідність	Наслідки				
	0,05	0,1	0,2	0,4	0,8
0,9	0,045	0,09	0,18	0,36	0,72
0,7	0,035	0,07	0,14	0,28	0,56
0,5	0,025	0,05	0,10	0,20	0,40
0,3	0,015	0,03	0,06	0,12	0,24
0,1	0,005	0,01	0,02	0,04	0,08

Метод великих турів – метод ідентифікації політичних ризиків, полягає у відвіданні групою експертів досліджуваної країни і налагодженні там контактів з місцевими лідерами, урядовцями та бізнесменами. Недоліки – суб’єктивність думки експертів, оптимізм.

Метод Дельфі – метод ідентифікації ризиків. Полягає в наступному: ведучий за допомогою списку питань для отримання ідей, які стосуються ризиків проекту, збирає відповіді експертів, які не знають один одного. Далі відповіді експертів аналізуються, розподіляються за категоріями і повертаються їм для подальших коментарів. Консенсус і список ризиків досягається через кілька циклів цього процесу. У методі Дельфі виключається тиск з боку колег і можливість незручного становища при висловлюванні ідей.

Метод старих знайомств – метод ідентифікації політичних ризиків, котрий являє собою традиційні звіти, складені фахівцями, які володіють знаннями щодо відповідної країни і підтримують контакти з впливовими і добре

проінформованими особами – вченими, дипломатами, журналістами, бізнесменами. Головним недоліком цього методу є те, що компаніям більшою мірою доводиться покладатися на судження аутсайдерів.

Мінімальний ризик – реалізація такого ризику характеризується рівнем можливих втрат розрахункового прибутку в межах 0–25 %.

Моббінг – кадровий ризик, що проявляється у психологічному насильстві у вигляді цькування співробітника у колективі, як правило, з метою його подальшого звільнення (в основі моббінгу можуть бути національні, культурні, релігійні та інші причини).

Мозковий штурм – метод ідентифікації ризиків, метою якого є створення детального списку ризиків проекту. Список ризиків розробляється на зборах, в яких беруть участь 10–15 осіб членів команди проекту, часто спільно з участю експертів з різних областей, які не є членами команди. Учасники зборів називають ризики, які вважають важливими для проекту, при цьому не допускається обговорення висунутих ризиків. Далі ризики сортують за категоріями й уточнюють.

Наслідки ризику – це те, що станеться, якщо ризик реалізується. Наслідки ризику виражаються через дні розкладу (вимушений простій), надмірні трудовитрати, втрачені гроші. Наслідки ризику визначають ступінь впливу на цілі проекту.

Нездатність адаптувати практику управління для різних культур – вид культурного ризику, в основі якого той факт, що жодна організаційна теорія не є універсальною. Всі існуючі моделі управління розроблялися і застосовувалися в рамках певного культурного середовища. Їх застосування

для іншого культурного середовища може виявитися неефективним. Практика управління, перенесена з однієї культури в іншу без коригувань, може викликати втрати.

Неприпустимий ризик – можливі втрати від реалізації події ризику близькі до розміру власних коштів фірми, що загрожує її банкрутством.

Небажані результати реалізації ризику – це наслідки у вигляді упущеної вигоди; збитку (втрата власних коштів); відсутності результату (ні прибутку, ні збитку); недоотримання доходу або прибутку; події, яка може призвести до збитків або недоотримання доходів у майбутньому.

Опціон – дериватив (договір щодо дій відносно базового активу), який дає право, але не зобов'язання купити або продати товар / цінні папери в майбутньому за обумовленою зараз ціною. (Див. «хеджування»).

Передача ризику – стратегія реагування на ризик, яка виключає загрозу ризику шляхом передачі негативних наслідків з відповідальністю за реагування на третю сторону. Передача ризику зазвичай супроводжується виплатою премії за ризик стороні, що приймає на себе ризик і відповідальність за його управління. Сам ризик при цьому не усувається (страхування на випадок пожежі на виробництві не виключає можливість пожежі). Класичні методи передачі ризику – страхування, хеджування, аутсорсинг, гарантії.

Планування управління ризиками – це процес визначення підходів і планування операцій з управління ризиками проекту. Полягає у таких діях: визначення методології, розподіл ролей та обов’язків, визначення основних операцій з управління ризиками, визначення вартості цих операцій та виділення ресурсів на їх реалізацію, прийняття для компанії класифікації ризиків; напрацювання методики оцінки наслідків та ймовірностей ризиків.

Планування реагування на ризики – це процес розробки методів і процедур, що сприяють підвищенню сприятливих можливостей і зниженню загроз для досягнення цілей проекту. Способи реагування розглядаються для кожного ризику окремо.

Підвищений ризик – реалізація такого ризику характеризується можливими втратами розрахункового прибутку на рівні 25–50 %.

Підприємець – суб’єкт ризику, той, хто вкладає у власну справу, керовану ним безпосередньо (або за його участю), свій власний або позиковий капітал з урахуванням результатів аналізу й оцінки таких параметрів справи, як прогнозовані витрати, дохід, ліквідність, безпека.

Подія ризику – потенційно можлива подія, яка може завдати шкоди або принести вигоди проекту (пожежа, посуха, зростання вартості акцій, зниження вартості акцій).

Політичний ризик – це ризик, який проявляється у формі можливої несподіваної, обумовленої політичними міркуваннями і подіями зміни умов господарської діяльності, що створює несприятливий для підприємця фон та тим самим здатна призвести до підвищених витрат ресурсів і втрати прибутку.

Помилки в ідентифікації регіональних і субкультурних відмінностей – вид культурного ризику, в основі якого той факт, що багато корпорацій, формуючи нові іноземні ринки, забувають, що потрібно враховувати культурні відмінності різних регіонів однієї країни.

Помилки в розумінні місцевих особливостей ведення бізнесу – вид культурного ризику, джерело якого в тому, що культурні особливості проявляються не тільки в образі клієнта, а й у вигляді специфіки місцевого порядку ведення бізнесу. Тільки знання місцевої культури бізнесу рятує від провалу бізнес.

Прийняття ризику – стратегія реагування на ризик, що означає рішення команди не ухилятися від ризику. При пасивному прийнятті команда нічого не робить щодо ризику і в разі його виникнення розробляє спосіб його обходу або виправлення наслідків. При активному прийнятті план дій розробляється до того, як ризик може статися, і називається планом дій за непередбачених обставин. За такої стратегії компанія часто формує фонди самострахування.

Причина події ризику – являє собою умову, за якої джерело події ризику викликає її реалізацію (подія ризику – пожежа, джерело – несправна проводка, причина – перепад у напрузі).

Проблеми в адаптації управління персоналом на локальних ринках – це проміжний між кадровим та культурним вид ризику: коли іноземні компанії наймають місцевий персонал, кадрова політика повинна бути адаптована так, щоб відобразити культурний профіль місцевих співробітників. Фактори, які впливають на мотивацію співробітників, задоволеність роботою відрізняються в різних культурах. Крім того, способи вирішення конфліктів

та налагодження зворотного зв'язку відрізняються один від одного в різних культурах. Ігнорування цих відмінностей веде до втрат.

Провал спроби адаптувати глобальні бізнес-моделі для місцевого ринку – вид культурного ризику, в основі якого помилкова думка менеджерів та підприємців, що досить один раз придумати бізнес-модель і вона буде працювати на різних ринках. Міжнародний бізнес вимагає підходу глокалізації – симбіозу глобалізації та локалізації – інтеграція глобальних стандартів і місцевої специфіки.

Р

Ризик – кумулятивний ефект ймовірностей настання певних подій, які можуть спричинити позитивний або негативний вплив на цілі проекту (підприємства, діяльності).

Ризик експатріації – кадровий ризик, пов'язаний з перетинанням співробітниками компанії кордонів під час виконання міжнародних операцій компанії або з перетинанням кордонів іноземними співробітниками, яких наймає компанія. Говорячи про ризик експатріації, зазвичай перераховують такі події ризику, як розбій, нападіння, пограбування, викрадення співробітника чи членів його родини. Також причиною ризику може стати необізнаність експатріанта із культурою чи законами приймаючої країни. Ще одним проявом ризику експатріації може бути ризик втрати психічного здоров'я (відчуття експатріантом депресії, тривоги, зловживання алкоголем чи наркотиками, проблеми у сімейних стосунках). (Див. «моббінг»)

Ризик експропріації – вид політичного ризику, що передбачає втрату, позбавлення або істотне зменшення прав власності інвестора на майно

внаслідок прийняття органами державної влади даної країни певних нормативно-правових актів (націоналізація, конфіскація).

Ризик-менеджмент – система управління ризиками.

Ризик невиконання контрактних зобов'язань – вид політичного ризику, полягає у довільній відмові контрагента від виконання своїх зобов'язань або в їх неналежному виконанні з політичних причин. Сюди ж можна віднести ризик одностороннього (необґрунтованого) розірвання контракту з боку іноземного державного контрагента або розірвання контракту, укладеного з приватним іноземним партнером, виключно з політичних причин.

Ризик неконвертованості валюти – вид політичного ризику, що полягає у нездатності інвестора конвертувати національну валюту (прибуток, процентний дохід) в іноземну з метою перекладу грошових коштів з країни, в якій реалізується цей інвестиційний проект. Такі події можуть стати результатом як дій органів влади (законодавчі рішення), так і їх бездіяльності.

С

СІФ (з англ. «cost, insurance, freight») – вид торгівельної угоди в міжнародній торгівлі. При продажу товару на умовах СІФ продавець зобов'язаний доставити вантаж у порт відвантаження, завантажити його на борт судна, зафрахтувати тоннаж і оплатити фрахт, застрахувати вантаж від морських ризиків на весь час перевезення до здачі його перевізником покупцю і вислати покупцю всі необхідні документи про відправлення. (Див. також «ФОБ», «КАФ», «ФАС»).

Соціально-політичні причини туристських ризиків – обставини в соціально-політичній сфері, що можуть спровокувати подію ризику для туриста (внутрішні конфлікти, тероризм, криміногенна ситуація).

Спекулянт – суб'єкт ризику, учасник ринкових відносин, який на відносно короткий період вкладає свої або позикові кошти в операції купівлі-продажу (тим самим здійснюючи рольове страхування зміни ціни) активу. Спекулянт аналізує операції з оцінкою прогнозованих параметрів: витрати, дохід, ліквідність, безпека. Спекулянт готовий йти на певний підвищений ризик заради можливої реальної вигоди. Він використовує компенсуючу (винагороджувальну) функцію ризику. В результаті низки здійснених за певний період актів купівлі-продажу спекулянт в основному має певний прибуток.

Спекулятивний ризик – характеризується тим, що може нести в собі як втрати, так і додатковий прибуток для підприємця відносно очікуваного результату. Причинами спекулятивних ризиків можуть бути зміна кон'юнктури ринку, зміна курсів валют, зміна податкового законодавства і т. д.

Стратегія реагування на ризики – це методи, які будуть використані для зниження наслідків або ймовірності ідентифікованих ризиків. Існує чотири типові стратегії реагування на появу негативних ризиків: ухилення, передача, прийняття і зниження.

Стратегічний інвестор – це інвестор, власник великого пакету звичайних (голосуючих) акцій, що використовує його для участі в управлінні емітентом, висування своїх представників до ради директорів. Його представники в раді директорів беруть участь і відстоюють інтереси такого інвестора в

стратегічному, перспективному, поточному, оперативному управлінні емітентом.

Страховик – юридична особа, яка має ліцензію на здійснення страхової діяльності, бере на себе за договором страхування за певну винагороду (страхова премія) зобов'язання відшкодувати страхувальнику або іншій особі, на користь якої укладено угоду страхування (вигодонабувачу), збитки, що виникли в результаті настання страхових випадків, окреслених у договорі.

Страхувальник – це юридична особа або дієздатна фізична особа, яка уклала зі страховиком договір страхування або є страхувальником за законом.

Страхування – стратегія реагування на ризик шляхом передачі ризику, що являє собою сукупність економічних відносин між його учасниками на основі формування за рахунок грошових внесків цільового страхового фонду і використання його для відшкодування збитку і виплати страхових сум.

Страхування відповідальності перевізника/експедитора – на вантажоперевізника законом покладається відповідальність відшкодування збитків, які виникли в результаті перевезень, але ця відповідальність виникає лише в разі наявності вини. Тобто якщо перевізник доведе, що збиток, крадіжка, ДТП сталися не з його вини, то ні про яке відшкодування збитку не може йтися (тоді власнику вантажу допоможе лише наявність страховки на вантаж). Але іноді може трапитися так, що відповідальний за реалізацію транспортного ризику все ж перевізник/експедитор, тоді відшкодовувати збитки повинен буде винуватець – перевізник, на якому лежить відповідальність. Тому, щоб захистити себе від фінансових збитків, перевізники страхують свою відповідальність. Для здійснення міжнародних

перевезень укладення договору страхування відповідальності перевізника є обов'язковою умовою. Відповідальність перевізника зазвичай є лімітованою (тобто перевізник у разі своєї вини має відшкодувати вартість вантажу, однак встановлюється максимальна сума відшкодування за 1 кг вантажу (якщо вартість вантажу перевищує зазначений ліміт відповідальності, то цей надлишок вже не буде відшкодовано), ліміт не діє лише якщо у транспортній накладній було вказано, що вантаж «особливо цінний» і було прописано його вартість).

Страхування інвестицій – захист майнових інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності від ризиків знецінення, втрати, знищення капіталовкладень.

Страхування політичних ризиків – у звичайному договорі страхування перелік політичних ризиків, як правило, належить до так званого «форс-мажорного застереження», згідно з яким нанесення шкоди майновим інтересам страхувальника при настанні перерахованих форс-мажорних обставин не викликає виникнення обов'язку страховика компенсувати завдані збитки. До таких ризиків належать: конфіскація, націоналізація або експропріація власності інвестора; військові дії, громадянські заворушення і соціальні заворушення, які спричинили заподіяння шкоди майновим інтересам інвестора; введення законодавчих заходів, які обмежують конвертованість національної валюти, і режиму вивезення капіталу та прибутку. Страхування майнових інтересів інвестора від політичних ризиків може здійснюватися спеціалізованими національними, як правило, державними агентствами, міжнародними організаціями або одиничними приватними страховими компаніями (Корпорація приватних закордонних інвестицій заснована в 1969 р. при уряді США, Міжнародне агентство з гарантій інвестицій (MIGA, Multilateral Investment Guarantee Agency) – з ініціативи Світового банку).

Страхування туристів – це медичне страхування та страхування від нещасного випадку, які є обов'язковими і забезпечуються суб'єктами туристичної діяльності на основі угод зі страховиками. Туристи мають право самостійно укласти договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування.

Страхування цивільної відповідальності туроператора (турагенства) – вид страхування цивільної відповідальності, в якому об'єктом страхування є майнові інтереси туроператора (турагенства), пов'язані з його обов'язком відшкодувати шкоду, заподіяну потерпілим третім особам (клієнтам), внаслідок професійної помилки, недбалості або упущення.

Суброгація у страхуванні – перехід до страховика, який виплатив страхове відшкодування, права вимагати компенсацію з особи, відповідальної за шкоду, заподіяну страхувальнику в межах відшкодованого.

Суб'єкти ризику – це ті, хто приймає ризик на себе і (або) управляє зміною ймовірності реалізації ризику або розміром можливого збитку.

Технічні туристські ризики – ризики в туристичній сфері, причини яких пов'язані зі станом об'єктів матеріально-технічної бази (готелів, баз, підйомників, трас).

Теоретична ймовірність – якщо подія E може трапитися m шляхами (m кількістю шляхів) з n можливих однаково ймовірних результатів, тоді теоретична ймовірність події $P(E)$ становить $P(E) = m / n$.

Типи культурних відмінностей – це перелік основних відмінностей у культурах, необізнаність із якими призводить до реалізації культурних ризиків у бізнесі. До таких відмінностей належать: 1) різна мета переговорів: для одних культур мета – підписання контракту, для інших – налагодження відносин; 2) різне розуміння результатів переговорів – одні культури вважають, що результатом переговорів у будь-якому разі стане наявність того, хто виграв та хто програв, для інших культур – в результаті обидві сторони мають виграти; 3) персональний стиль у переговорах – формальний чи неформальний; 4) методи комунікації – прямі чи непрямі (складні мовні прийоми, жести, міміка, натяки); 5) висока чи низька ощадливість відносно часу (представники американської культури націлені на швидкість, азійських культур – на неквапливість); 6) висока чи низька емоційність; 7) форма договору: загальний (основні положення) чи деталізований; 8) організація команди у переговорах – один лідер чи командна робота; 9) здатність до ризику висока чи низька.

Транспортні ризики – це ризики, пов'язані з перевезеннями вантажів транспортом: автомобільним, морським, річковим, залізничним, літаками і т. д. Ризик може проявитись у порушенні термінів поставок, затримках у дорозі, збільшенні транспортних витрат, псуванні чи втраті вантажу внаслідок зміни погодних умов чи стихійних лих, крадіжках вантажу або транспортного засобу разом із вантажем, нанесенні шкоди оточуючому середовищу в процесі транспортування вантажу, в нанесенні збитку іншим юридичним чи фізичним особам у процесі транспортування (ризик цивільної відповідальності).

Туристські ризики – це усе різноманіття ризиків, можливих під час надання туристичних послуг. Їх можна поділити на дві основні групи: ризики для

життя та здоров'я туристів та екскурсантів і ризики підприємств туристичної сфери.

Туристські ризики оточуючого середовища – ризики в туристичній сфері, причини яких можуть полягати в екологічних проблемах, стихійних лихах, непридатних для туриста кліматичних умовах.

Управління ризиками – це процес, пов'язаний з ідентифікацією, аналізом ризиків та прийняттям рішень, які включають максимізацію позитивних і мінімізацію негативних наслідків настання ризикових подій. Зазвичай процес управління ризиками складається із таких етапів: планування управління ризиками, ідентифікація ризиків, якісна оцінка ризиків, кількісна оцінка ризиків, планування реагування на ризики, моніторинг та управління ризиками.

Ухилення від ризику – стратегія реагування на ризик, що полягає в повному виключенні впливу ризику на проект за рахунок змін характеру проекту або плану управління проектом (або усунути причину ризику, або прийняти інше рішення, що не несе ризику). До деяких ризиків, наприклад, пов'язаних зі стихійними лихами, застосовуватись не може.

Фактори ризику – це те, що підсилює ймовірність або наслідки ризику.

ФАС (з англ. «free alongside ship») – угода в міжнародній торгівлі, згідно з якою продавець доставляє вантаж на причал до борту судна і подальша відповідальність за вантаж з нього знімається. (Див. «ФОБ», «СІФ», «КАФ»).

Фінансове забезпечення відповідальності туроператора (турагента) – наявність у туроператора (турагента) гарантії банку або іншої кредитної установи, яка буде використана для покриття відповідальності туроператора за збитки, що можуть бути заподіяні туристу в разі виникнення обставин неплатоспроможності туроператора (турагенства) чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, які пов'язані з необхідністю покриття витрат туриста з його повернення в місце проживання (перебування), відшкодування вартості ненаданих послуг, передбачених договором. Наявність такої гарантії є обов'язковою умовою для отримання ліцензії на роботу туроператора.

ФОБ (з англ. «free on board») – угода в міжнародній торгівлі, відповідно до якої продавець зобов'язаний здійснити завантаження товару на борт судна, яке повинен зафрахтувати покупець, а також покупець має застрахувати товар на час перевезення, зазвичай від внутрішнього пункту до порту завантаження і далі до кінцевого пункту призначення. (Див. також «СІФ», «КАФ», «ФАС»).

Ф'ючерси (ф'ючерсні контракти) – деривативи, які зобов'язують обидві сторони здійснити операцію з купівлі-продажу в майбутньому за заздалегідь обумовленою ціною. Ф'ючерс накладає зобов'язання на обидві сторони: підписуючи ф'ючерсний контракт, продавець зобов'язується продати, а покупець – купити за ціною, обговореною при підписанні контракту і зазначеною в ньому. (Див. «хеджування», «опціон»).

Хеджування – це стратегія реагування на ризики шляхом передачі, що полягає в системі заходів, які дозволяють виключити або обмежити ризик фінансових операцій у результаті несприятливих змін курсу валют, цін на товари, процентних ставок і т. д. в майбутньому. Наприклад, можна

хеджувати ризик цінових коливань, уклавши контракт із постачальником на жорстко обумовлених умовах щодо майбутньої ціни покупки або кількості товару, що поставляється. Це домовленість купити або продати що-небудь (товар, валюту, цінні папери) за певною ціною в майбутньому з метою мінімізації ризику непередбаченого коливання ринкової ціни на цей об'єкт хеджування в майбутньому. Хеджування в основному відбувається шляхом опціонів та ф'ючерсів. (Див. «опціон», «ф'ючерси»).

Чиста приведена вартість NPV (Net Present Value) – метод оцінки інвестиційних проектів, заснований на методології дисконтування грошових потоків. Метод розрахунку такий:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} - I,$$

де CF_t – грошовий потік за t -рік;

t – номер періоду (року);

n – кількість періодів, час інвестиційного періоду;

i – ставка дисконтування;

I – інвестиції початкові.

Якщо $NPV > 0$ – проект вигідний, якщо $NPV < 0$ – проект не вигідний, більш вигідним було б вкласти гроші в банк. Якщо в іншого альтернативного проекту NPV більше, значить, той проект більш вигідний.

Чистий ризик – характеризується тим, що практично завжди несе в собі втрати для підприємницької діяльності. Причинами чистих ризиків можуть бути стихійні лиха, війни, нещасні випадки, злочинні дії.

Література

1. Архипенков С. Лекции по управлению программными проектами [Электронный ресурс] / С. Архипенков. – Режим доступа : http://citforum.ru/SE/project/arkhipenkov_lectures/
2. Ариф Заман. Репутационный риск: управление в целях создания стоимости / Ариф Заман ; пер. с англ. Ю. Косубова. – М. : ЗАО «Олимп-бизнес», 2008. – 416 с.
3. Балдин К. В. Риск-менеджмент : учебное пособие / К. В. Балдин, С. Н. Воробьев. – М. : Гардарики, 2005. – 285 с.
4. Гончар Г. П. Адаптація світових стандартів ризик-менеджменту до діяльності вітчизняних компаній [Електронний ресурс] / Г. П. Гончар // Ефективна економіка. – 2014. – № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2824>
5. Дюгованець О. М. Комплексний аналіз управління ризиками в галузі міжнародного бізнесу / О. М. Дюгованець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 6 (ч. 1). – С. 92–96
6. Калініченко Л. Л. Управління кадровим ризиком на основі застосування когнітивного моделювання [Електронний ресурс] / Л. Калініченко // Ефективна економіка. – 2012. – № 7. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1275>
7. Коломиец А. Н. Экономические риски : учеб. пособие / А. Н. Коломиец. – Х. : Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина, 2000. – 64 с.
8. Кузнецова Н. В. Управление рисками / Н. В. Кузнецова. – Владивосток : Дальневосточный университет, 2004. – 165 с.

9. Сардарян А. Мультинациональные команды [Электронный ресурс] / А. Сардарян, В. Чернова // Управление персоналом. – 2008. – № 24. – Режим доступа : <http://www.top-personal.ru/issue.html?1849>
10. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент: теорія та практика : навч. посіб. А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. – К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2004. – 200 с.
11. Стрельбіцька Н. Є. Управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності : конспект лекцій / Н. Є. Стрельбіцька. – Тернопіль : Тернопільський національний економічний університет, 2010.
12. Тэпман Л. Н. Риски в экономике : учеб. пособие для вузов / Л. Н. Тепман ; под ред. проф. В. А. Швандара. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 380 с.
13. Грекул В. Управление внедрением информационных систем : информация [Электронный ресурс] / В. Грекул, Г. Денищенко, Н. Коровкина. – Режим доступа : <http://www.intuit.ru/studies/courses/2196/267/info>
14. Финансово-экономические риски : учебное пособие / Е. Г. Князева, Л. И. Юзвович, Р. Ю. Луговцов, В. В. Фоменко. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2015. – 112 с.
15. 2016 Political Risk Map [Electronic Resource] / Aon. – Way of access : <http://www.aon.com/chile/attachments/RiskMap2016.pdf>

Довідкове видання
Дерід Ірина Олександрівна

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Словник-довідник
для студентів напряму підготовки
«Міжнародний бізнес»

Коректор Л. Є. Стешенко
Комп'ютерне верстання І.О. Дерід

Формат . Ум. друк. арк.....Тираж пр. Зам. №